Сталося це на Памірі, в найглухішому закуткові, куди навіть птахи потикатись боялися.

Сталося це в одному з саїв найдикіших, назва якого, коли перекласти з таджицької на українську, звучатиме приблизно так:

"Підеш — не вернешся". Бо смерть тут хапає за п'яти майже на кожному кроці.

Сай цей, завдовжки з сотню кілометрів, розрубував навпіл шеститисячники, покриті вічними снігами. І вдень, під палючим сонцем, що ті сніги плавить, реве таким потоком шаленим, що холоне на серці. Не втримаєшся, скотишся — розмаже по валунах, водою облизаних. А вночі, посеред космічного холоду, ледь дзюрчить миролюбивим потічком — перебрідай, де захочеш.

Сталося це рано-вранці, коли сніговики угорі палахкотіли такими вогнями, що хотілося на них помолитися, а тут, унизу, ще ворушилася темрява і кожен крок треба промацувати, щоб не звернути собі карк.

Сталося це другого дня, після тривожного сну в альпіністській рукавичці — наметикові, що його ми ледь приліпили під скелею, на порівняно плескатому п'ятачкові: крок назад — головою в потік, крок уперед — грудьми об скелю... З брилою багатотонного граніту на маківці, що аж похитується, роздумуючи: упасти донизу та й розплескати двох божевільних, що не знайшли кращого місця для сну, чи потриматися ще трохи.

Не знайшли.

Хоч не одну годину шукали... Тут зупинитися?.. Тут?..

Ми, двоє фанатиків, двоє пошукачів кольорового каміння, і подалися в цей сай негостинний, в цей найдикіший із саїв, куди й нога людська не ступала, бо таджики, яким ще не набридло життя, обходили його стороною. А ми, бач, подерлися: нас манило нестримно кольорове каміння, розсипане в кінці уже саю бічного, що впадав у цей, основний. Скарнове поле, піднесене на п'ять тисяч метрів до неба, в свій час розвідане Скригитілем (повість "Вершини"), і на полі тому — агатові мигдалини рідкісних кольорів та рисунків.

Онікси, сардери, сапфірини.

Заповітна мрія античних художників, що вирізьблювали камеї та геми.

Одна камея Гонзага варта нині всіх скарбів світу!

Дорога й насправді була вбивчою. Смерть і справді частенько хапала за п'яти.

Величезний лобище, що на ньому поповисів, ледь не зірвавшись донизу. Видерся — тіло огидно тремтіло. Серце бухало так, що темніло в очах...

Гори рухливого щебеню, що їх слід гірським цапом-кіїком долати. Заґавишся, стрибнеш не на той камінь — прощайся з життям!..

Ниточкою поличка приліпилась до скелі над прірвою: альпініст маму попокличе, ступивши на неї!..

Лютий вітрище, що налітає знанецька, коли ти балансуєш над урвищем...

Скільки в той день подолали кілометрів, знали тільки ноги набряклі... Знали тільки треконі, розтоптані на камінні гострющому... Знало тіло, набубнявіле смертельною втомою. У синцях та подряпинах...

Скригитіль іще мирно посапував, а я вже ящіркою вивільнився зі спальника. Гюрзою виповз із наметика. На чотирьох!.. На чотирьох!.. Подалі од урвища.

І вже там, згадавши, що я все ж гомо сапієнс, звівся на ноги.

Та й застиг, та й онімів перед вічністю. Перед урочистим дійством природи.

Палахкотіли сніги на шеститисячниках, світло нестримно стікало донизу, на очах танула, здавалося, навіки застигла похмурість.

Я, щоб хоч трохи зігрітись (холод ще хапав добряче за спину), вирішив, поки спить Скригитіль, пройтися до отого он вигину: а раптом за ним — бічний сай. Мета нашої мандрівки виснажливої.

Пішов, обережно ступаючи (зламати ногу — раз плюнути), обігнув і застиг: за десяток метрів попереду чорнів двометровий полоз.

Мисливець із сталевими м'язами, що обіймає на смерть всіх істот. На людину, розповідали таджики, і то нападе не вагаючись.

Я аж здригнувся від огиди, від остраху. Що передалися мені на генному рівні від далеких пращурів, які тисячі, а то й мільйон років тому потерпали від отруйного гаддя.

Тож до успадкованих огиди та страху додалася ще й ненависть: вирішив убити зміюку.

Тим більше що вбити його можна було запросто: полоз лежав непорушно, полоз щойно виповз із схову, де протягом жорстокої памірської ночі його люто сковував холод. Виповз, мабуть, стрічати сонце, що мало повернути його до життя...

Підібрав важку камінюку, затис у правиці. І став скрадатись до полоза.

Крок за кроком... крок за кроком... прикипівши зором до плескатої голови.

"Цілити в голову... Тільки у голову!.." — напружено дзвеніло в мені.

І коли залишилося всього кілька кроків, коли я вже звів руку, голова ворухнулася раптом, з натугою, з шурхотом стала повертати до мене...

Повернулась, обезсиліло впала. Лежала, застигла,— світилися тільки очі.

Прикипіла до мене поглядом живих тих очей. Вони гіпнотизували мене, пропікаючи навскрізь, вони таким німим криком волали до мене, що голос той пронизував серце: "Не вбивай!.. Не вбивай!.. Дай мені перед смертю погрітись на сонці!.."

І правиця моя мимоволі здригнулась... І камінь покотився донизу...

Щезнув страх, зникла огида. Я наче заново глянув на досконале тіло, що оживало під ласкавим поглядом сонця. Щось підказало мені, що я можу без остраху до нього наблизитись... навіть поруч присісти... І я наблизився, і присів, і рука моя сама собою потягнулася до його голови...

Він звів голову навстріч, притулився довірливо до моєї долоні...

І ми вже були не людина й змія... Не змія і людина, одвічною ворожнечею роз'єднані, двоє найдорожчих одна одній істот, взаємною любов'ю побратаних.

Одинокі... Навесь світ —одинокі. На всю землю, дощенту спустошену, без жодної ознаки життя...

І для кожного з нас було б найбільшою трагедією одне одного втратити.

Ми, породжені сонцем, злютовані сонцем.